

Tekst opracowano na podstawie referatów i materiałów XLVI edycji seminarium z cyklu „AKADEMIA PRAWA KOMPUTEROWEGO” pt. „Plagiat w nauce, sztuce i biznesie – aspekty prawne, systemy antyplagiatowe” zorganizowanej w dniu 29 marca 2011r. w Warszawie przez Centrum Promocji Informatyki Sp. z o.o.

Opinie autorów referatów na powyższe tematy uwzględniające przepisy prawne, zwyczaje i praktyki oraz nierzadko dylematy, wydają się warte rozpropagowania do szerszej społeczności, nie tylko akademickiej.

**Na podstawie referatu:
NIERZETELNOŚĆ NAUKOWA: SKALA ZJAWISKA, REAKCJE ŚRODOWISKA ORAZ STOSOWANE PROCEDURY
Dr Marek Wroński – Warszawski Uniwersytet Medyczny**

Rodzaje nierzetelności naukowej:

- Plagiat
- Fałszerstwo Danych i Wyników
- Fabrykacja Danych i Wyników
- Świadome "Masowanie" Danych i Wyników
- "Dopisywanie się" Do Publikacji
- Podawanie Nieprawdziwych Kwalifikacji Zawodowych i Naukowych

Plagiat jest obecnie przestępstwem (aczkolwiek przedawniającym się po 5 latach) ściganym z oskarżenia publicznego, co nakłada na kierownictwo uczelni i instytutów naukowych, jak również wszystkich innych jednostek, obowiązek powiadomienia prokuratora rejonowego o podejrzeniu przestępstwa plagiatu, zagrożonym karą pozbawienia wolności do lat trzech lub/i grzywną.

Konsekwencje za popełnianie nierzetelności naukowej:

- dyscyplinarne (reguluje to ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, art. 139, 140, 141),
- sądowe (karne),
- naukowe.

Konsekwencje naukowe

Nadawanie stopni zawodowych i naukowych jest postępowaniem administracyjnym i w części nieobjętej innymi przepisami, jest pod nadzorem KPA. Przyznanie stopnia zawodowego - naukowego - poczynając od magisterium do tytułu naukowego profesora - to decyzja administracyjna.

Odebranie stopni zawodowych następuje na podstawie kodeksu postępowania administracyjnego (KPA) Artykuł 145 § 1 pkt. 1 stanowi, iż jeśli decyzja organu oparta była na fałszywych dowodach, to w okresie do 10 lat od chwili jej wydania (czytaj: przyznania stopnia naukowego) można wnioskować o jej uchylenie (Artykuł 146 § 1). Plagiat to przedstawienie czyjegoś tekstu, jako własnej pracy, co

według jednego z orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego (...) jest tożsame z fałszywym dowodem.

Obecnie wznowienie i odebranie stopni naukowych następuje na podstawie art. 29 ust. 1,2,2 Ustawy o Stopniach Naukowych.

Art 29. 1. *W postępowaniach dotyczących nadania stopnia doktora i doktora habilitowanego albo tytułu profesora oraz ograniczenia, zawieszenia i pozbawienia uprawnienia do nadawania tych stopni w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego. Do zaskarżenia decyzji wydanych w tych postępowaniach stosuje się przepisy o zaskarżaniu decyzji administracyjnych do sądu administracyjnego.*

2. *Przesłankami do wznowienia postępowania o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego albo tytułu profesora mogą być także, oprócz wymienionych w Kodeksie postępowania administracyjnego, ujawnione okoliczności wskazujące na to, że stopień doktora lub doktora habilitowanego albo tytuł profesora został nadany na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce.*

3. *W przypadku zaistnienia przesłanek do wznowienia postępowania o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego albo tytułu profesora organem wydającym postanowienie o wznowieniu postępowania jest Centralna Komisja.*

W kilku ostatnich wyrokach WSA i NSA uznano, że przepis ten nie ogranicza organu wznowiającego czasowo i nie obowiązuje przedawnienie. W ostatnim roku Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów wznowiła dwie habilitacje po 14 i 17 latach od zatwierdzenia oraz dwa doktoraty: po 20 i po 30 latach od obrony! **Od roku 1995r. odebrano w naszym kraju 17 doktoratów z powodu nierzetelności naukowej (plagiat) oraz dwie habilitacje i profesurę belwederską.**

Przyczyny nierzetelności naukowej:

- **LENISTWO (brak systematycznej pracy nad tematem/problemem),**
- **Brak zdolności, a nadmiar ambicji,**
- **Chłodna kalkulacja,**
- **Chęć zadowolenia przełożonych,**
- **Brak wiedzy o tym, co wolno, a czego nie wolno,**
- **Niedbałość i bałaganiarstwo naukowe.**

**Na podstawie referatu:
PLAGIAT W INTERNECIE
Dr Grzegorz Sołtysiak – WSE w Warszawie**

Plagiat w Internecie jest zjawiskiem masowym. Plagiat dotyczy przede wszystkim kradzieży tekstów, powielania stron internetowych WWW oraz kradzieży programów komputerowych, Z czego wynika taki stan rzeczy? Po pierwsze z niewiedzy. Ogromna większość korzystających z Internetu nie wie, co to jest plagiat, nie zdaje sobie sprawy z faktu, że większość tekstów, opracowań graficznych, zdjęć grafik, gier znajdujących się w Internecie jest chroniona prawem autorskim, nawet wtedy, jeżeli autor nie opatrzył utworu specjalną informacją. Mało kto zdaje sobie sprawę np. z tego, iż prawo autorskie chroni także spamy, które często każdy z nas dostaje, wbrew własnej woli, w swojej poczcie elektronicznej.

Dla wielu sprytnym alibi stała się zasada „dozwolonego użytku”. Artykuł 23.1 Prawa autorskiego stanowi: **„Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba, że dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym.**

Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego.”

Jednakże w dyskusji na temat zakresu dozwolonego użytku, pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego - określeń nieprecyzyjnych i niejasnych pomija się o wiele ważniejszy artykuł, który w naszych rozważaniach zamyka dyskusję. Artykuł 34 stanowi:

„Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia twórcy i źródła.”

Na podstawie doświadczeń uczelnianych wynika dość smutny wniosek, że poza dość formalnym traktowaniem prac magisterskich czy licencjackich, **nikt nie zwraca uwagi na plagiat prac semestralnych czy zaliczeniowych, a oceny niedostateczne przyjmowane są przez nauczycieli akademickich z lekceważeniem, czy wręcz oburzeniem.**

Osobną kategorią spraw są plagiaty webmasterów. Katalog zarzutów jest bardzo szeroki, obok plagiatu tekstów należy wymienić tutaj przywłaszczanie cudzych skryptów czy apletów, kradzież grafik, rozwiązań technicznych i webmasterskich.

Na podstawie referatu:
KORZYSTANIE Z INTERNETU BEZ POPEŁNIANIA PLAGIATU
Aplikant radcowski Kazimierz Pawlik – Okręgowa Izba Radców Prawnych w
Krakowie

Odpowiadając na pytanie, **jak korzystać z Internetu, aby nie popełnić plagiatu**, można stwierdzić, że **wystarczy prawidłowo zrealizować prawo cytatu zgodnie z zakresem dozwolonego użytku utworu**. Określając zakres zastosowania tak przedstawionej tezy warto odnieść się do pojęcia utworu oraz przedstawić sytuacje, w których utwór nie podlega ochronie prawnoautorskiej. **Wymogi wynikające z prawa cytatu odnoszą się bowiem tylko do utworów, które nie zostały wyłączone z ochrony prawa autorskiego.**

W art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.) **utworem nazwany został każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia**. W piśmiennictwie wskazuje się, że **utwór powinien wyróżniać się następującymi cechami: stanowić rezultat pracy twórczej człowieka, zostać ustalony (uzewnętrzniony) choćby w postaci nieutrwalonej oraz posiadać cechy twórczości o indywidualnym charakterze**. Przesłanka ustalenia (uzewnętrznienia) oznacza **konieczność zakomunikowania rezultatu pracy intelektualnej na zewnątrz**, tj. w stosunku do innych niż twórca osób bez względu na to czy i w jaki sposób praca ta została utrwalona.

Przykładowo **ochronie prawa autorskiego podlega treść referatu wygłoszonego na konferencji naukowej nawet, jeżeli nie została wydana publikacja pokonferencyjna zawierająca zapis referatu**. Podobnie, **gdyby zapis dźwiękowy takiego referatu został zamieszczony w Internecie, to skorzystanie z takiego utworu w ramach dozwolonego użytku wymagałoby podania źródła**. Utwór został już bowiem uzewnętrzniony, a jednocześnie czynność polegająca na przetworzeniu zapisu dźwiękowego na tekst nie ma cech działalności twórczej o indywidualnym charakterze, która powodowałaby konieczność uznania rezultatu pracy osoby korzystającej z nagrania za nowy utwór.

Podczas gdy **moment uzewnętrznienia utworu, który jest jednocześnie momentem rozpoczęcia ochrony wynikającej z prawa autorskiego, jest zwykle łatwy do określenia, to duże trudności praktyczne wywołuje ustalenie cechy indywidualnego charakteru działalności twórczej**. **Problematyka ta stała się przedmiotem wielu orzeczeń sądowych i często przeciwstawnych poglądów doktryny.**

Szukając odpowiedzi na pytanie, czy dany przejaw twórczości cechuje się indywidualnością można oprzeć się na *„koncepcji tzw. statystycznej jednorazowości, która zakłada badanie, czy takie samo lub bardzo podobne dzieło powstało już wcześniej oraz czy jest statystycznie prawdopodobne sporządzenie w przyszłości takiego samego dzieła przez inną osobę. Odpowiedź przecząca uzasadnia tezę o istnieniu cechy indywidualności dzieła”* (wyrok Sądu Najwyższego z 27 lutego 2009 I sygn. V CKS 337/08).

Nie oznacza to, że utwór musi w każdym przypadku cechować się nowością, bowiem utworem będzie również np. zestawienie wykorzystujące powszechnie dostępne dane lub nawet wyłącznie fragmenty innych utworów pod warunkiem, że ich wybór i sposób przedstawienia charakteryzuje się oryginalnością. **Nie jest przy tym wymagane, aby cecha oryginalności występowała w określonym „natężeniu”**. Zatem także przejaw twórczości niemający charakteru „rewolucyjnego”, wykazujący w istocie tylko w minimalnym stopniu cechy, poglądy czy zmysł estetyczny autora będzie utworem

i jako taki podlegać będzie ochronie prawa autorskiego. Warto w tym miejscu wskazać, że **dla kwalifikacji utworu bez znaczenia są takie okoliczności jak: nakład pracy, poniesione koszty, walor poznawczy, poziom wiedzy czy poprawność merytoryczna.**

Rezultat pracy twórczej opublikowany w Internecie, jeśli tylko posiada cechy indywidualnej twórczości, podlega ochronie prawa autorskiego. Zakres ochrony takiego utworu jest identyczny jak w przypadku utworów publikowanych na tradycyjnych nośnikach. Tak samo **pewne kategorie utworów wyłączone zostały spod ochrony prawnej. Do utworów tych zgodnie z art. 4 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych należą: akty normatywne lub ich urzędowe projekty; urzędowe dokumenty, materiały i symbole; opublikowane opisy patentowe lub ochronne oraz proste informacje prasowe.** Powyższe utwory, zwłaszcza akty normatywne, dokumenty urzędowe i informacje prasowe, są powszechnie dostępne w Internecie. Przy ich wykorzystaniu należy jednak mieć świadomość, że regulacja wyłączająca powyższe kategorie utworów ma charakter wyjątkowy, j stąd przy ustalaniu treści art. 4 ustawy stosować należy wykładnie zawężającą. Przykładowo nie wymaga podania źródła posłużenie się fragmentem aktu normatywnego, ale już niedopuszczalne byłoby wykorzystanie i fragmentu tłumaczenia takiego aktu chyba, że tłumaczenie również miałooby urzędowy charakter.

Po wyjaśnieniu kwestii utworu i zakresu jego ochrony oraz wyłączeń niektórych kategorii utworów należy I zwrócić uwagę, że **regulacjom prawa autorskiego podlega nie tyle utwór jako całość, lecz przede wszystkim sposób i forma przedstawienia.**

W świetle art. 21 ustawy ochroną objęty jest wyłącznie sposób wyrażenia, a **poza ochroną prawa autorskiego znalazły się: odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz i koncepcje matematyczne.** Nie oznacza to oczywiście, że zgodne z prawem będzie przypisanie sobie autorstwa powyższych elementów. W doktrynie dla odróżnienia pojęcia plagiatu rozumianego jako przypisanie sobie autorstwa elementów chronionych prawem autorskim pojawiło się pojęcie **kryptoplagiatu** jako **określenia przypisania autorstwa elementów niepodlegających ochronie prawa autorskiego.** Kryptoplagiat dotyczy przede wszystkim utworów naukowych, a konsekwencje, jakie mogą zostać zastosowane wobec kryptoplagiatu, wynikają z Kodeksu cywilnego, ale także zapisów ustawy o szkolnictwie wyższym dotyczących możliwości stwierdzenia nieważności decyzji nadającej tytuł zawodowy.

Przysługujące autorowi prawa do utworu i jego eksploatacji nie mają charakteru bezwzględnego.

Swoboda dostępu do badań naukowych, promowanie rozwoju nauki i kultury, edukacja są wartościami na tyle istotnymi, że ograniczeniu ulega prawo twórcy do wyłącznego decydowania o możliwości korzystania z utworu. Uwidacznia się to w regulacjach przewidujących korzystanie z utworu przez osoby trzecie w ramach tzw. **Dozwolonego użytku.** Korzystanie z dozwolonego użytku uzależnione zostało od wcześniejszego rozpowszechnienia utworu. Co do zasady rozpowszechnienie takie wymaga zgody autora. Powstaje w tym miejscu pytanie szczególnie aktualne w przypadku korzystania z zasobów Internetu, czy naruszone zostanie prawo autorskie, jeżeli nastąpi skorzystanie z utworu rozpowszechnionego wbrew woli autora? Oceniając powyższy problem należy mieć na względzie, że osoba korzystająca z globalną siecią często nie ma możliwości weryfikacji, czy utwór zamieszczony został na stronie internetowej legalnie. Z kolei duża anonimowość Internetu sprawia, że na stronach, zwłaszcza współredagowanych przez użytkowników (np. forach internetowych) zdarzają się przypadki nielegalnego zamieszczania utworów. Wydaje się, że w takim przypadku zgodzić należy się ze stanowiskiem, że **„wobec niezawinionego korzystania w ramach przedruku i cytatu z bezprawnie rozpowszechnionego utworu - nie dochodzi do naruszenia prawa autorskiego”.**

Jedną z podstawowych form **dozwolonego użytku jest skorzystanie z prawa cytatu**, tj. zamieszczenia w formie dosłownego przytoczenia (zacytowania) fragmentu utworu z podaniem imienia i nazwiska autora oraz źródła cytatu. Dozwolony użytek realizowany przez prawo cytatu ma jednak swoje granice, ponieważ zgodnie z art 29 ust 1 ustawy można przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość jedynie urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości. Warto również zwrócić uwagę na konieczność zachowań rzetelności cytatu i to nie tylko ze względu na późniejszą ocenę merytoryczną pracy dokonywaną przez promotora czy recenzenta, ale również ze względu na wymóg respektowania przy realizacji prawa cytatu autorskich uprawnień twórcy. Zgodnie bowiem z art 16 pkt. 3 ustawy do **autorskich praw osobistych przysługujących autorowi w nieograniczonym czasie i niepodlegających zrzeczeniu zaliczono prawo do „nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania”**. Prawidłowa realizacja tego prawa wymaga takiego wykorzystania utworu, które nie będzie wprowadzało w błąd co do poglądów cytowanego autora, zakresu przedmiotowego publikacji, z której cytat pochodzi itd.

Naruszenie prawa do rzetelnego wykorzystania utworu może nastąpić choćby poprzez tendencyjny wybór cytowanych fragmentów, który zniekształca przywoływany utwór.

Z realizacją prawa cytatu wiąże się problem tzw. głębokiego linkowania, tj. występowania w utworze hiperłączy prowadzących do konkretnych podstron internetowych, z których treści skorzystano w ramach dozwolonej użytku. W ten sposób znajdujące się w wersji elektronicznej utworu hiperłączy umożliwia przejście bezpośrednio do danych zamieszczonych w innym serwisie.

Treść przepisów traktatów międzynarodowych wskazuje, że zamieszczenie takiego hiperłącza w materiale dostępnym w Internecie (zatem także w udostępnionych na stronach" internetowych utworach) bez zgody autora tekstu, do którego łączy to kieruje, jest niezgodne z prawem. Stosowny zapis zawarto w art. 8 Traktatu WIPO sporządzonego w Genewie dnia 20 grudnia 1996 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 3, poz. 12) stwierdzającego, że autorom utworów literackich i artystycznych przysługuje wyłączne prawo zezwalania na publiczne udostępnianie utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym. Jeszcze szerzej omawianą kwestię traktuje art 3 ust 1 Dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego oraz Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym. Z powyższego przepisu wynika bowiem, że konieczne jest zapewnienie twórcom wyłącznego prawa zezwalania lub zakazywania publicznego rozpowszechniania dzieł za pomocą środków przekazu przewodowego lub bezprzewodowego w taki sposób, aby pojedyncze osoby mogły do nich uzyskać dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym. Niestety, również w tym kierunku idzie orzecznictwo sądów zagranicznych stwierdzające, że autor utworu zamieszczając go w Internecie mógłby nie życzyć sobie, aby utwór ten był dostępny w każdym miejscu i w każdym czasie.

Rygorystyczne stosowanie zakazu głębokiego linkowania w przypadku cytowania utworów wydaje się jednak nieracjonalne. Po pierwsze: osoba udostępniająca własny utwór w Internecie biorąc pod uwagę specyfikę Internetu godzi się w rzeczywistości na dostępność swojego tekstu dla nieograniczonej liczby użytkowników sieci globalnej. Gdyby intencją autora tekstu zamieszczanego w Internecie było ograniczenie jego dostępności, to zapewne umieściłby go na stronie, do której dostęp umożliwiłaby znajomość hasła, a nie powołując się na prawo międzynarodowe zakazywałby innym użytkownikom sieci umieszczania na swoich stronach linku do podstrony z tak cennym dla jej autora materiałem. Po drugie zakazanie stosowania głębokiego linkowania kłóci się z obowiązkiem precyzyjnego wskazania źródła wynikającym z tzw. prawa cytatu, co w konsekwencji mogłoby prowadzić do postawienia zarzutu popełnienia plagiatu.

Nagrywanie wykładów w celu ich rozpowszechniania jest naruszeniem praw autorskich.

Na podstawie referatu:
**ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA I CYWILNA ZA PRZYWŁASZCZENIE CUDZEGO
UTWORU**

Sędzia Wiesław Johann – Collegium Civitas

1. Przedmiot prawa autorskiego - definicja utworu zawarta w art. 1 ustawy o prawie autorskim wskazuje na trzy kryteria:

- utwór jako przejaw działalności twórczej,
- o indywidualnym charakterze,
- ustalony w jakiegokolwiek postaci,

Od ustalenia, czy utwór spełnia te warunki zależy ochrona twórcy jego autorskich praw osobistych i majątkowych. Ustawowa definicja jest dość szeroka, wywołująca wątpliwości interpretacyjne, dał temu wyraz w licznych orzeczeniach Sąd Najwyższy, przyjmując np., że utworem są: katalogi, książki kucharskie, rozkłady jazdy, układanie kwiatów, konstrukcja stołu, półki a nawet instrukcje obsługi maszyn.

Ustawodawca wylicza przykładowo jakie utwory należy zaliczyć jako przedmiot prawa autorskiego wymienia między innymi: dzieła literackie, publicystyczne, plastyczne, fotograficzne, muzyczne, architektoniczne, sceniczne, audiowizualne.

Do zakwalifikowania utworu jako przedmiotu prawa autorskiego **nie mają natomiast znaczenia, osoba twórcy, przeznaczenie utworu, sposób wyrażenia czy jego wartość.**

Podmiot prawa autorskiego - prawo autorskie służy twórcy, **domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko jest podane na egzemplarzu dzieła** z tym, że ustawa nie wyjaśnia w jaki sposób nazwisko autora ma być uwidocznione.

Wyjaśnienia wymaga także problematyka praw współtwórców oraz praw do dzieła, które powstaje w wyniku stosunku pracy i w instytucji naukowej.

3. Istota prawa autorskiego - ochrona autorskich praw osobistych, prawo do korzystania i rozporządzania dziełem oraz prawo do wynagrodzenia za wykorzystanie dzieła. Zakres tematyki wykładu ogranicza się tylko do omówienia prawnej ochrony autora przed jednym z naruszeń jego praw - plagiatem - inaczej mówiąc przed kradzieżą, przywłaszczeniem.

- Plagiat jawny - to przywłaszczenie cudzego utworu w całości lub części
- Plagiat ukryty - to przekształcenie cudzego utworu z wykorzystaniem np. wątku dramatycznego, postaci i innych elementów utworu pierwotnego.
- Sprawca plagiatu narusza prawa osobiste / przypisując sobie cudze autorstwo / i prawa majątkowe / czerpiąc korzyści z cudzego utworu /

4. Odpowiedzialność cywilna w zakresie ochrony prawa osobistych. Twórca może dochodzić roszczeń:

- niemajątkowych / zaniechanie naruszania prawa, usunięcia skutków naruszenia oraz do złożenia przez naruszającego prawo, oświadczenia w odpowiedniej treści i formie /
- majątkowych / zadośćuczynienia dla siebie lub na cel społeczny, odszkodowania jeżeli działanie naruszającego prawo spowodowało szkodę, autor może żądać jej naprawienia /

- Po śmierci twórcy / jeżeli nie wyraził innej woli / z roszczeniem z tytułu naruszenia praw osobistych może wystąpić także jego współmałżonek, a w przypadku jego braku kolejno zstępni, rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa.

Odpowiedzialność cywilna w zakresie ochrony praw majątkowych: Twórca może dochodzić roszczeń: - niemajątkowe/zaniechanie naruszenia/ majątkowe / wydanie uzyskanych korzyści albo zapłaceniu podwójnej lub gdy naruszenie prawa jest zawinione potrójnej wysokości wynagrodzenia stosownego do tego jakie mógł otrzymać w przypadku umowy o przejściu prawa autorskiego. Wynagrodzenie ustala się w wysokości z chwili dochodzenia roszczenia. Prawo autorskie nie wyklucza dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, a przypadku gdy naruszenie praw nastąpiło w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, twórca bądź jego następcy prawni mogą domagać się wypłacenia odpowiedniej kwoty na Fundusz Rozwoju Twórczości.

6. Odpowiedzialność karna za przywłaszczenie cudzego autorstwa - przewiduje w zasadzie tylko art. 115 pr. aut. i jest to przestępstwo zagrożone karą grzywny, karą ograniczenia wolności lub pozbawieniem wolności do lat 3. Zaznaczyć przy tym trzeba, że jest to przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego z tym, że pokrzywdzonym w rozumieniu prawa autorskiego może być właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Na tle odpowiedzialności karnej pojawia się problem odpowiedzialności za autoplgiat. Czy traktować takie zachowanie jako oszustwo w rozumieniu kk?

Zwalczanie plagiatu w Szkole Wyższej Collegium Civitas - zainstalowany w Collegium Civitas program anty-plagiatowy pozwala na wykrywanie nieuprawnionych zapożyczeń w pracach zaliczeniowych, licencjackich i magisterskich. Po ujawnieniu plagiatu sprawa zostaje przekazana do uczelnianego rzecznika dyscyplinarnego. Rzecznik w trybie przewidzianym w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2006 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów, prowadzi postępowanie wyjaśniające w ramach którego ustala charakter przewinienia, rozmawia z obwinionym lub odbiera od niego oświadczenie. Zwykle, zebrane dowody potwierdzają plagiat co stanowi podstawę do przedstawienia studentowi zarzutu i wystąpienia z wnioskiem o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przez Komisję Uczelnianą. W zależności od charakteru przewinienia / ilości nieuprawnionych zapożyczeń / Komisja wydaje orzeczenie o ukaraniu. Konsekwencją orzeczenia Komisji Dyscyplinarnej jest dyskwalifikacja pracy i konieczność ponownego jej przygotowania, W przypadkach mniejszej wagi rzecznik dyscyplinarny występuje z wnioskiem do Rektora o udzielenie obwinionemu tzw. upomnienia rektorskiego.

Na podstawie referatu:
UTWÓR (ARTYSTYCZNE WYKONANIE) I PRAWA DO NIEGO
mec. Rafał Golał – radca prawny w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa
Narodowego

Stworzenie każdego utworu skutkuje powstaniem dwojakiego rodzaju praw autorskich: 1) osobistych i 2) majątkowych. Podobnie jest w przypadku artystycznych wykonań.

Jak sama nazwa wskazuje, celem ustanowienia praw osobistych jest ochrona osobistych interesów twórcy (artysty wykonawcy). W praktyce chodzi tutaj zasadniczo o dwie sfery interesów:

- 1) identyfikowanie dzieła z jego autorem poprzez oznaczanie utworu (artystycznego wykonania) nazwiskiem twórcy (artysty wykonawcy),
- 2) zapewnienie autorowi możliwości kontrolowania, czy jego dzieło jest należycie traktowane przez inne osoby, korzystające z dzieła, np. czy nie jest ono wbrew jego twórczym intencjom zniekształcane, czemu służy przede wszystkim prawo do nadzoru autorskiego nad sposobem korzystania z utworu (por. art. 16 pkt 5 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Z kolei prawa majątkowe to uprawnienia, zapewniające autorowi uzyskiwanie odpowiednich korzyści z wykorzystywania jego dzieła przez inne podmioty, w szczególności z komercyjnego zastosowania utworu (artystycznego wykonania). Prawa te sprowadzają się do dwóch podstawowych sfer uprawnień:

- 1) w zakresie decydowania o korzystaniu z dzieła, w tym przez inne podmioty (sferę tę w obszarze prawa autorskiego wyczerpują prawo do rozporządzania utworem oraz do korzystania z niego),
- 2) w zakresie żądania od podmiotów, korzystających z dzieła, odpowiedniego wynagrodzenia za takie korzystanie (por. np. art. 17 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, wyliczający majątkowe prawa autorskie).

Prawa osobiste pozostają zawsze przy autorze, są bowiem ściśle związane z jego osobą i wobec tego nie można skutecznie przenieść ich na inne podmioty.

Inaczej sprawa przedstawia się z prawami majątkowymi, które można sprzedać. Twórca może zatem przenieść je na inny podmiot, czemu służy zastosowanie odpowiedniej umowy o przeniesienie praw.

PODMIOTY UPRAWNIONE I RELACJE MIĘDZY NIMI

Do przejścia praw majątkowych na inny podmiot za życia twórcy (artysty) dochodzi najczęściej albo w drodze ich zrzeczenia się, albo ich zbycia.

Formuła zrzeczenia się autorskich lub wykonawczych praw majątkowych jest ustawowo niedookreślona. W praktyce najczęściej przedmiotem zrzeczenia się jest prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu (artystycznego wykonania), np. w przypadku oświadczenia twórcy dzieła plastycznego, wystawionego publicznie dla uatrakcyjnienia imprezy charytatywnej, iż zrzeka się on wynagrodzenia z tego tytułu.

Zbycie praw najogólniej może być podzielone na zbycie nieodpłatne (w postaci umów darowizny praw majątkowych) i odpłatne (w postaci umów sprzedaży czy zamiany praw majątkowych) - w zależności od tego, czy ze zbyciem praw wiąże się zapłata odpowiedniego wynagrodzenia z tego tytułu. Istotą zbycia praw jest ich przeniesienie z jednego podmiotu na drugi.

UMOWY W ZAKRESIE PRAW AUTORSKICH (POKREWNYCH)

Najbardziej typowym przykładem jest tutaj umowa o pełnienie nadzoru autorskiego, prawo do którego jest właśnie osobistym prawem autorskim. Często w praktyce umowa ta traci swoją odrębność poprzez włączanie kwestii nadzoru autorskiego do treści innych umów, co można zaobserwować chociażby w przypadku wprowadzania postanowień, dotyczących nadzoru autorskiego do umów wydawniczych.

Podobnie jak w przypadku prawa własności prawo do rozporządzania utworem (artystycznym wykonaniem) może być realizowane dwutorowo: 1) jako prawo do udostępnienia chronionego dzieła innym podmiotom wyłącznie w celu skorzystania z niego, czyli prawo do rozporządzenia nim albo 2) jako wyzbycie się praw majątkowych do danego dzieła, czyli przeniesienie tych praw na inny podmiot, a więc prawo do rozporządzenia prawami.

Dokonywanie płatności wynagrodzeń może odbywać się w systemie zaliczkowym, co dotyczy zwłaszcza umów, będących umowami o dzieło.

Od strony technicznej zarówno odstąpienie od umowy, jak i jej wypowiedzenie mają charakter jednostronnych oświadczeń woli. Jeśli zatem strona umowy chce ją wypowiedzieć albo od niej odstąpić, powinna skierować do swojego kontrahenta stosowne pismo, informujące go o podjęciu decyzji w tym zakresie, czyli właśnie oświadczyć mu swoją wolę w zakresie przedterminowego rozwiązania umowy (ze względów dowodowych najkorzystniej pismo takie wysłać listem poleconym za zwrotnym potwierdzeniem odbioru).

ZASADY OCHRONY PRAW TWÓRCY (ARTYSTY)

Szczególny system ochrony praw autorskich i pokrewnych praw wykonawczych (do artystycznych wykonań) może być rozpatrywany z podziałem na kilka podstawowych zakresów, m. in. w zależności od rodzaju naruszenia. W systemie tym zauważalne są dwa następujące, zasadnicze podziały:

- 1) na ochronę cywilnoprawną oraz karnoprawną (z zastosowaniem rozwiązań z zakresu prawa cywilnego albo odpowiednio prawa karnego),
- 2) na ochronę praw osobistych oraz na ochronę praw majątkowych.

O tym, czy w danym przypadku doszło do naruszenia praw twórcy (artysty), decyduje to, czy zachowaniu innego podmiotu można przypisać przymiot bezprawności. Kluczowe znaczenie przy rozstrzyganiu tej kwestii mają dwie okoliczności: 1) czy uzyskana została zgoda autora na konkretną eksploatację (uznaje się, że zgoda uprawnionego bezprawność wyłącza) oraz 2) czy uprawnionemu wypłacone zostało odpowiednie wynagrodzenie (przy założeniu, że nie zgodził się on na nieodpłatne skorzystanie przez inny podmiot z przysługującego mu dzieła).

To, że określone naruszenie stanowi przestępstwo w rozumieniu prawa karnego, nie wyklucza dochodzenia odpowiedzialności na drodze procesu cywilnego. Twórca (artysta) może zatem równolegle wszcząć postępowanie cywilne i postępowanie karne.

Proces karny wymierzony jest w konkretne osoby fizyczne, nie zaś w instytucje, np. szkoły.

Podobnie jak w przypadku ochrony cywilnoprawnej, ochronie karnoprawnej podlegają zarówno prawa osobiste, jak i prawa majątkowe, przysługujące twórcom (artystom).

Jeżeli chodzi o ochronę tych pierwszych, to najbardziej spektakularnym przestępstwem, występującym w praktyce przede wszystkim na gruncie twórczej działalności muzycznej i literackiej, jest

plagiat, czyli kradzież intelektualna cudzej twórczości (por. art. 115 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Z kolei odnośnie do praw majątkowych najbardziej charakterystycznym przestępstwem, wymierzonym w te prawa, jest piractwo intelektualne, sprowadzające się do nielegalnego, czyli dokonywanego bez wiedzy i zgody podmiotu uprawnionego, kopiowania jego utworów (artystycznych wykonań) w celu zarobkowej sprzedaży bezprawnie zwielokrotnionych ich egzemplarzy (por. art. 117 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Przestępstwa wymierzone w prawa twórców (artystów) ścigane są zasadniczo w dwojakim trybie: 1) w postępowaniu wszczynanym z urzędu, bez względu na zgłoszenie wniosku przez podmiot uprawniony albo 2) w postępowaniu wszczynanym na wniosek (por. art. 122 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Oba te tryby ścigania przestępstw mają publicznoprawny charakter, tzn. główną rolę odgrywa w nich jako organ ścigania prokurator, mający status oskarżyciela publicznego.

Różnica między tymi dwoma trybami polega jednak na tym, iż w pierwszym przypadku prokurator może, a w zasadzie powinien wszcząć dane postępowanie z urzędu, z własnej inicjatywy, po uzyskaniu informacji o popełnieniu ściganego w tym trybie przestępstwa.

W drugim natomiast przypadku potrzebny jest wniosek pokrzywdzonego, czyli zasadniczo twórcy (artysty), który powinien w ten sposób dać wyraz temu, że zależy mu na ukaraniu sprawcy danego naruszenia jego praw, które to naruszenie stanowi określone przestępstwo.

Większość spraw karnych o ściganie przestępstw, wymierzonych w prawa autorskie lub w prawa wykonawcze, ściganych jest obecnie na wniosek pokrzywdzonego. Tryb ścigania z urzędu zarezerwowany został dla przestępstw kwalifikowanych, w przypadku których stopień społecznego niebezpieczeństwa bezprawnego czynu jest szczególnie duży, zwłaszcza jeśli sprawca z naruszania cudzych praw autorskich lub praw wykonawczych uczynił sobie stałe źródło dochodu, chociażby prowadząc nielegalną wytwórníę fonograficzną (produkującą pirackie fonogramy).

Omówienie wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim:

Art. 14. 1. Jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej, instytucji naukowej przysługuje i pierwszeństwo opublikowania utworu naukowego pracownika, który stworzył ten utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy. Twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia. Pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany.

2. Instytucja naukowa może, bez odrębnego wynagrodzenia, korzystać z materiału naukowego zawartego w utworze, o którym mowa w ust. 1, oraz udostępniać ten utwór osobom trzecim, jeżeli to wynika z uzgodnionego przeznaczenia utworu lub zostało postanowione w umowie.

Istota regulacji

Art. 14 stanowi regulację szczególną w stosunku do art. 12. Dotyczy on relacji między pracodawcą, którym jest instytucja naukowa, a zatrudnianymi przez nią pracownikami,

tworzącymi utwory naukowe w wyniku wykonywania pracowniczych obowiązków. Instytucje naukowe, w przeciwieństwie do innych pracodawców, nie nabywają zatem na podstawie przepisów ustawy majątkowych praw autorskich do utworów naukowych swoich pracowników.

Art. 14 przewiduje natomiast powstawanie na rzecz instytucji naukowych dwojakiego rodzaju szczególnych uprawnień: 1) pierwszeństwa opublikowania utworu naukowego pracownika instytucji (ust. 1) oraz 2) prawa do korzystania z materiału naukowego zawartego w tym utworze oraz udostępniania tego utworu osobom trzecim (ust. 2).

Powyższe dwa uprawnienia wykazują istotne różnice.

Po pierwsze pierwszeństwo z ust. 1 ma charakter odpłatny, tzn. pracownikowi przysługuje z tytułu opublikowania jego utworu przez zatrudniającą go instytucję naukową wynagrodzenie, natomiast uprawnienia określone w ust. 2 mają charakter nieodpłatny, czyli pracownik nie może wobec instytucji wysuwać roszczeń o wypłatę wynagrodzenia z tytułu ich realizacji przez swojego pracodawcę.

Po drugie pierwszeństwo z ust. 1 przysługuje na podstawie tego przepisu, o ile umowa o pracę nie stanowi inaczej. Z kolei możliwość korzystania przez instytucję naukową z uprawnień, określonych w ust. 2, zależy od ich przewidzenia w umowie między instytucją a jej pracownikiem lub dokonania między nimi uzgodnień w tym zakresie.

Po trzecie wreszcie pierwszeństwo z ust. 1 jest ograniczone czasowo, tzn. może dojść do jego wygaśnięcia, jeśli instytucja naukowa w terminie sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawrze z pracownikiem umowy o jego publikację albo jeśli do publikacji tej nie dojdzie w ciągu dwóch lat od przyjęcia utworu. Analogiczne ograniczenie nie zostało przewidziane w przypadku uprawnień z ust. 2, które tracą jednak istotne na znaczeniu w związku z publikacją utworu naukowego. Jego publikacja powoduje wszak, że staje się on publicznie dostępny, wobec czego pośrednictwo instytucji naukowej w jego udostępnianiu osobom trzecim staje się mniej potrzebne.

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia instytucji naukowej. Jako tego rodzaju instytucje należy traktować podmioty, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności naukowej, czyli badań naukowych. Instytucjami naukowymi są w szczególności Polska Akademia Nauk, jednostki badawczo-rozwojowe oraz uczelnie (por. definicję jednostek naukowych z art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki - Dz. U. Nr 238, poz. 2390 z późn. zm.).

Wskazówki praktyczne

Z praktycznego punktu widzenia dla instytucji naukowych, które chcą skorzystać z uprawnień, określonych w art. 14, istotne jest możliwie szybkie zawieranie z pracownikami, tworzącymi utwory naukowe, umów wydawniczych, w ramach których można uregulować zarówno wynagrodzenie z tytułu publikacji tych utworów, jak również uzyskać wyraźną zgodę pracowników na działanie przez instytucję w zakresie przewidzianym w ust. 2.

Art. 15a. Uczelnie w rozumieniu przepisów o szkolnictwie wyższym przysługuje pierwszeństwo w opublikowaniu pracy dyplomowej studenta. Jeżeli uczelnia nie opublikowała pracy dyplomowej w ciągu 6 miesięcy od jej obrony, student, który ją

przygotował, może ją opublikować, chyba że praca dyplomowa jest częścią utworu zbiorowego.

Istota regulacji

Art. 15a reguluje relację między uczelnią a studentem odnośnie do stanowiących utwory prac dyplomowych.

Przepis ten przewiduje dwa uprawnienia:

- 1) pierwszeństwo uczelni w opublikowaniu pracy dyplomowej studenta oraz
- 2) prawo studenta do opublikowania swojej pracy dyplomowej, jeśli uczelnia nie skorzysta z przysługującego jej pierwszeństwa publikacji.

Prawo pierwszeństwa publikacji, przysługujące uczelni, jest ograniczone czasowo, gdyż może zostać zrealizowane w terminie sześciu miesięcy od daty obrony pracy dyplomowej przez studenta.

Prawo studenta do opublikowania pracy dyplomowej jest natomiast ograniczone poprzez wyłączenie możliwości skorzystania z niego, jeśli praca dyplomowa jest częścią utworu zbiorowego, np. w przypadku studentów dziennikarstwa w grę wchodzić może stanowiąca odrębny utwór część numeru określonego czasopisma.

Jeżeli chodzi o prawa autorskie do pracy dyplomowej, to przysługują one z mocy ustawy (art. 8 ust. 1) studentowi jako twórcy tej pracy, z tym że są ograniczone na rzecz uczelni w zakresie określonym w art. 15a, czyli ze względu na przysługujące uczelni na podstawie tego przepisu pierwszeństwo publikacji.

Wskazówki praktyczne

I. Niezależnie od uprawnienia przysługującego uczelni na podstawie art. 15a może ona zawrzeć ze studentem umowę, określającą prawa uczelni w stosunku do pracy dyplomowej w szerszym zakresie. Może być to np. umowa, na podstawie której uczelnia nabywa majątkowe prawa autorskie do tej pracy w ustalonym w niej zakresie. W tym kontekście zaznaczyć jednak należy, że student do zawarcia tego rodzaju umowy nie może być w żaden sposób przymuszany, gdyż działanie przez jedną ze stron pod przymusem może zostać uznane za wyzysk w rozumieniu art. 388 k.c, skutkujący w ostateczności nawet unieważnieniem umowy.

II. Za wątpliwe uznać należy także zastrzeżenie w regulaminach studiów nabywania majątkowych praw autorskich do prac dyplomowych. Zgodnie z art. 160 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym regulaminy te określają Organizację i tok studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studentów, natomiast Rozdział II Działu IV powyższej ustawy, określający prawa i obowiązki studenta, nie zawiera żadnych unormowań dotyczących praw autorskich do utworów, ustalanych przez studentów. Poza tym z art. 53 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wynika, że do przeniesienia praw autorskich wymagane jest zachowanie formy pisemnej pod rygorem nieważności, czyli składanie na piśmie oświadczeń przez obie strony umowy, podczas gdy regulaminy studiów uchwalane są w drodze uchwał przez senaty uczelni, nawet jeśli senat uczelni nie dojdzie do porozumienia z uchwałodawczym organem samorządu studenckiego w sprawie treści regulaminu (art. 161 ust. 1 i ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym). Zgodnie z par. 2 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224., poz. 1634) jeden egzemplarz pracy dyplomowej, jeżeli przewiduje ją regulamin studiów zgodnie ze standardami kształcenia, przechowywany być powinien przez szkołę w

teczce akt dyplomowych studenta. Z przepisu tego wynika, że dysponowanie przez uczelnię pracą dyplomową studenta ma co do zasady charakter dokumentacyjno-archiwalny.

III. Choć z treści art. 15a wyraźnie to nie wynika, uczelnia, chcąc skorzystać z przysługującego jej na podstawie tego przepisu pierwszeństwa publikacji pracy dyplomowej studenta, powinna zadbać o uregulowanie warunków takiej publikacji w drodze zawarcia ze studentem stosownej umowy (z reguły będzie to odpowiednia umowa wydawnicza).

Art. 27. Instytucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu.

Istota regulacji

Art. 27 ustanawia licencję ustawową dla instytucji naukowych i oświatowych, w tym m. in. dla szkół, czyli dla podmiotów, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności naukowej lub oświatowej (edukacyjnej).

Zakres tej licencji ograniczony został celem korzystania z utworów, którym musi być cel dydaktyczny lub cel prowadzenia własnych badań, a więc realizacja zadań statutowych powyższych instytucji.

Podobnie jak w przypadku innych licencji ustawowych instytucje naukowe i oświatowe mogą na podstawie art. 27 korzystać z utworów już wcześniej rozpowszechnionych, przy czym przedmiotem wykorzystania może być tutaj zarówno oryginalna wersja tych utworów, jak również ich tłumaczenia. Analogicznie zatem jak w przypadku licencji z art. 25 (por. ust 3 tego artykułu) użytkownicy nie muszą martwić się o uzyskiwanie zezwoleń twórców tłumaczonych utworów a korzystanie z ich tłumaczeń, czego zasadniczo wymaga art. 2 ust. 2.

Z drugiej strony, mimo ogólnie dopuszczonego korzystania z rozpowszechnionych utworów ustawodawca zastrzegł, że zwielokrotnianie ograniczone jest w ramach powyższej licencji do sporządzania fragmentów rozpowszechnionych utworów.

Za działanie nielegalne uznać należałoby w związku z tym kopiowanie przez instytucje naukowe lub oświatowe rozpowszechnionych utworów w całości, np. tworzenie przez szkoły kserokopii całych podręczników w celu ich przekazania poszczególnym uczniom.

Wskazówki praktyczne

I Licencja z art 27 może być zastosowana przez instytucje naukowe w stosunku do rozpowszechnionych utworów ich własnych pracowników niezależnie od tego, czy dana instytucja skorzystała z przysługującego jej na podstawie art. 14 pierwszeństwa publikacji takich utworów.

II. Ani instytucje naukowe, ani instytucje oświatowe, w tym szkoły, nie mogą natomiast powoływać się na powyższą licencję w stosunku do utworów, które nie zostały jeszcze rozpowszechnione, co dotyczy np. pozostających w maszynopisach prac doktorskich czy prac zaliczeniowych uczniów, dokumentujących przebieg ich edukacji. W razie chęci skorzystania z tego typu niedostępnych publicznie utworów

zainteresowana instytucja powinna uzyskać stosowną zgodę uprawnionego twórcy, która odnośnie do twórczych prac niepełnoletnich uczniów z reguły przekłada się formalnie na odpowiednie oświadczenie złożone przez ich rodziców.

Art. 28. Biblioteki, archiwa i szkoły mogą:

- 1) udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych;
- 2) sporządzać lub zlecać sporządzanie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów;
- 3) udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek.

Istota regulacji

Art. 28 przewiduje licencję ustawową dla instytucji, specjalizujących się w gromadzeniu i udostępnianiu różnych zbiorów, którymi w mniejszym lub większym stopniu są utwory. Licencja ta jest istotna w pierwszej kolejności dla bibliotek której zbiory składają się w większości z utworów.

V. Uprawnienia z pkt 3 art. 28 nie należy kojarzyć z udostępnianiem utworu za pośrednictwem Internetu. W przepisie tym mowa jest bowiem o udostępnianiu utworów za pośrednictwem terminali znajdujących się na terenie uprawnionych jednostek, podczas gdy wprowadzenie utworu do sieci Internetu umożliwia skorzystanie z niego przez każdą osobę, mającą dostęp do Internetu, w miejscu przez nią wybranym, np. w swoim prywatnym mieszkaniu.

Art. 28 nie daje zatem podstaw do tworzenia internetowych bibliotek, obejmujących utwory nadal korzystające z ochrony majątkowych praw autorskich.

Art. 29.

1. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości. w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości
- 2 Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory **lub** fragmenty większych utworów w podręcznikach i wypisach. 2. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w antologiach.
- 3 W przypadkach, o których mowa w ust. 2 i 2% twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

Istota regulacji

Art. 29 reguluje tzw. dozwolone prawo cytatu - w formule ogólnej (ust. 1) oraz dwóch jego szczególnych przypadków (ust 2 i ust. 21). Co do zasady dozwolone cytaty mogą być dokonywane nieodpłatnie, z wyjątkiem dozwolonych cytatów, uregulowanych w sposób szczególny (ust 3).

Cytaty mogą być zamieszczane w utworach stanowiących samoistną całość, którymi są także podręczniki, wypisy i antologie. Przedmiotem cytowania mogą być natomiast, pod

warunkiem ich wcześniejszego rozpowszechnienia, drobne utwory w całości albo ich fragmenty (urywki).

Dozwolony cytat może zostać na podstawie art. 29 zastosowany, jeśli użycie go jest ustawowo uzasadnione. W przypadku antologii, podręczników i wypisów usprawiedliwieniem cytatów są cele dydaktyczne lub naukowe, natomiast pozostałe cytaty trzeba uzasadniać potrzebą wyjaśniania, analizy krytycznej, nauczania lub prawami gatunku twórczości.

W związku z powyższym uznać należy, że dozwolone cytaty są właściwe przede wszystkim dla twórczości naukowej lub dydaktycznej, choć mogą występować także tam, gdzie cytowanie należy do istoty konstrukcyjnej określonych utworów, co ma miejsce np. w przypadku ksiąg cytatów czy sprawozdań o aktualnych wydarzeniach (por. art. 26).

Wskazówki praktyczne

I. Podobnie jak w przypadku licencji nadawczej z art. 21 ust. 1 art. 29 ust. 1 posługuje się niedookreślonym sformułowaniem „drobnych utworów”. Nieprecyzyjne są także użyte w art. 29 pojęcia „urywek” i „fragment”. Zakres cytatu odnoszony być powinien z jednej strony do występującej w danym przypadku potrzeby bezpośredniego odniesienia się do cudzego utworu poprzez przytoczenie go w odpowiedniej części, z drugiej zaś strony istotną wskazówką dla użytkownika stanowi objętość obu utworów - cytowanego i wymagającego zastosowania cytatu. Zupełnie inaczej postrzegać należy np. „urywek” w odniesieniu do dzieła literackiego, liczącego kilkaset stron, niż w przypadku krótkiej, kilkustronicowej pracy literackiej.

II. Cytat powinien być wyraźnie zaznaczony, np. przez zastosowanie cudzysłowu oraz wskazanie źródła cytatu, czyli utworu, z którego cytat pochodzi oraz jego twórcy (por. art. 34). Nie jest wystarczające ogólne powołanie utworów, z których autor korzystał przy tworzeniu swojego dzieła, jeśli z utworów tych zostały przejęte dosłownie określone fragmenty. Brak oznaczenia cytatu grozi uznaniem takiej praktyki za naruszenie autorskich praw osobistych innych twórców (por. art. 16 pkt 2), a w ostateczności nawet za stanowiący przestępstwo plagiat (por. art. 115 ust. 1), np. jeśli utwór powstał jako zakamuflowana kompilacja cytatów z innych twórczych dzieł.

III. Dozwolone prawo cytatu kojarzone jest najczęściej z cytowaniem utworów słownych. W praktyce istotnie utwory te najczęściej są cytowane, art. 29 ust. 1 daje podstawę przytaczania na zasadach w nim określonych także innych rodzajów utworów, np. muzycznych, plastycznych czy nawet filmowych.

Wybrane orzeczenia sądowe

Wyrok SN z 23 listopada 2004 r., sygn. akt I CK 232/04, OSNC, nr 11 z 2005 r, poz. 195: Przytoczenie cudzego utworu nawet w całości jest dozwolone, jeżeli następuje w celu określonym w art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 ze zm.), przy czym przytaczany utwór musi pozostawać w takiej proporcji do wkładu twórczości własnej, aby nie było wątpliwości co do tego, że powstało własne dzieło.